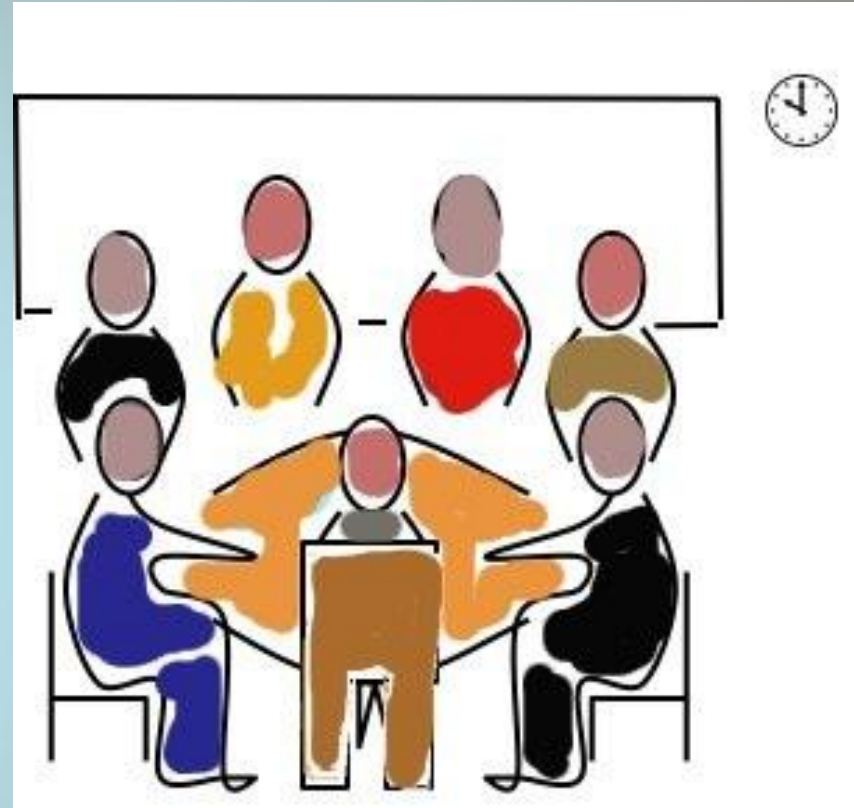

ТЕМА 9. ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ І ЕКОНОМІЧНЕ МИСЛЕННЯ

1. Економічна свідомість
2. Економічне мислення
3. Економічний інтерес

1. Економічна свідомість

- Економічна свідомість є однією з центральних категорій сучасної економічної психології. Економічна свідомість означає результати сприйняття суб'єктом тієї частини навколишньої дійсності, яка пов'язана з економікою, а також свідомі дії і стани суб'єкта, пов'язані з економікою.

Економічна свідомість

- емоційна оцінка дійсності, забезпечення економічної діяльності — попередня побудова дій і прогнозування їх наслідків, в контролі економічної поведінки і управління нею, здатність особистості орієнтуватися в навколишньому матеріальному світі, у власному житті.
- не просто образ економічної дійсності, а особлива форма психічної діяльності, яка орієнтована на відображення і перетворення економічної дійсності.

економічна свідомість особистості

- формується на основі життєвих переживань, накопиченого досвіду і подолання труднощів
- є складовою частиною індивідуальної свідомості, рівнем психічного сприйняття економічних процесів
- формує реакцію і відповідну поведінку людини.

Економічна свідомість

- відображає економічні умови життя людини, її макро- і мікросередовище, визначає і регулює формально-динамічні і змістовні характеристики її соціальної поведінки в різних сферах економічного простору
- тісно пов'язана з економічною поведінкою, виступаючи як раціональна основа суб'єктивних механізмів такої поведінки
- відображаючи економічні реальності, формує економічні моделі прийняття економічних рішень
- пов'язана також з економічною системою, будучи її суб'єктивним фундаментом, так би мовити її «особистісною основою».

Зростання інтенсивності господарської діяльності, що відображається у свідомості, впливає на інші її КОМПОНЕНТИ:

- етичний,
- політичний,
- правовий,
- релігійний,
- естетичний.

основні форми економічної свідомості

- масова,
- групова,
- індивідуальна

масова свідомість суспільства

- особлива підсистема, у якої є специфічні механізми детермінації і відповідна відносна автономія
- це тільки частина ширшої системи масової свідомості, яка включає ще й неекономічні компоненти
- в цьому випадку економічна свідомість — лише окремий сегмент масової свідомості
- обумовлює більш типові масові варіанти поведінки

масова економічна свідомість

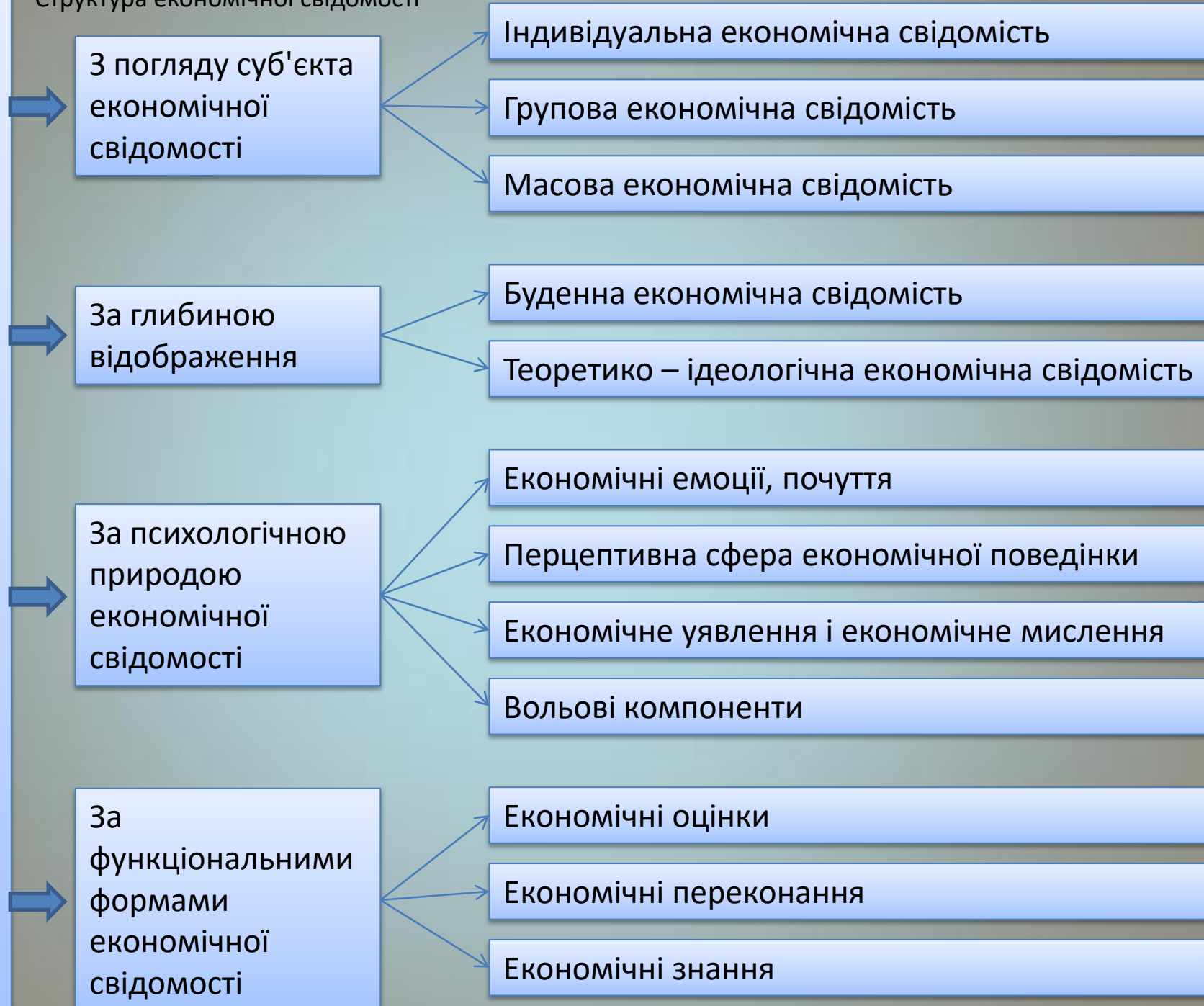
визначається трьома групами чинників:

- рівень очікувань людей і оцінка ними своїх можливостей впливу на економічну систему.
- соціально-економічні цінності великих груп людей, які складають основу їх економічного вибору (наприклад, це можуть бути такі цінності: стабільність, рівність, загальність, корисність, економічна і соціальна справедливість).
- думки і настрої, що швидко змінюються, пов'язані з оцінками існуючого економічного стану в країні, регіоні і на окремому підприємстві.

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ

Структура економічної свідомості

Групова економічна свідомість

- розглядається як сукупність думок і уявлень, які визначають основне значення і напрям економічної активності цієї групи

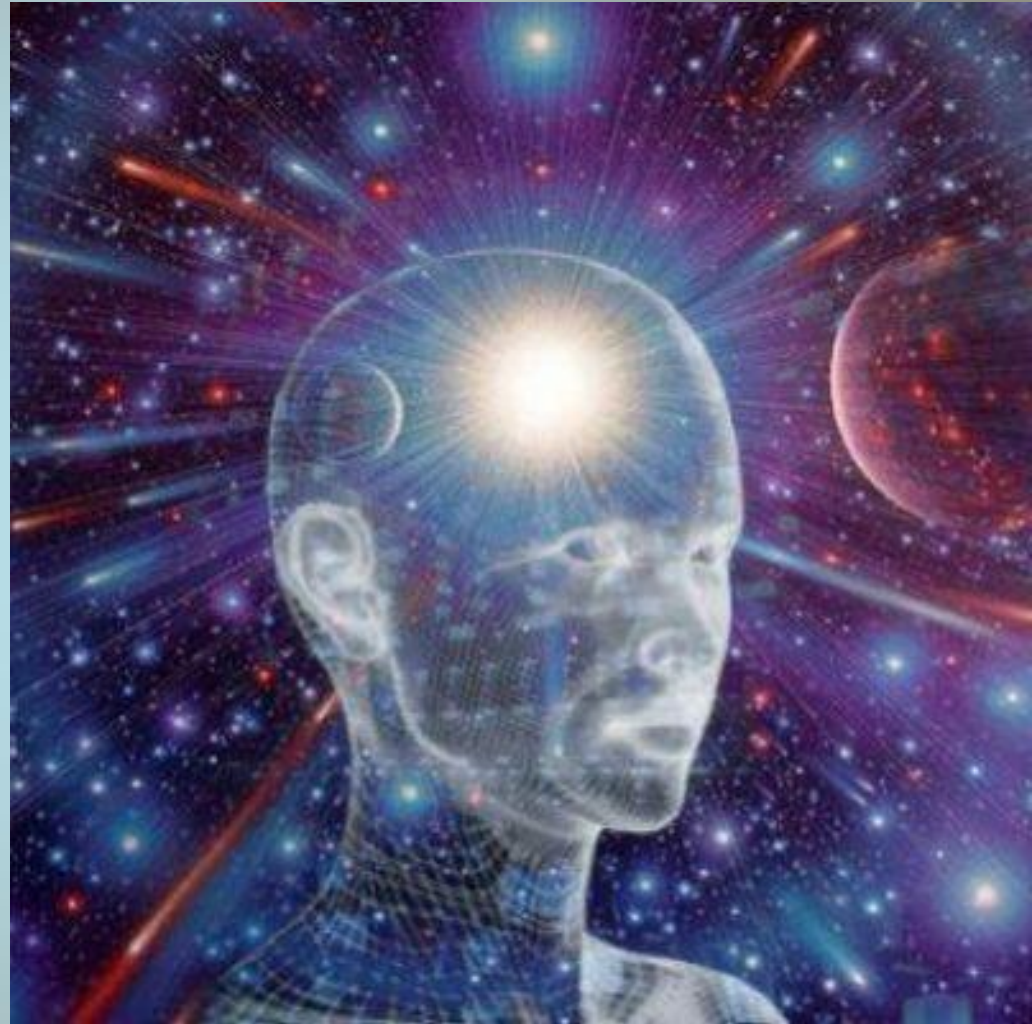

В індивідуальному вимірі економічна свідомість:

- особлива якість окремої особистості, яка в змозі певним чином сприймати економічну ситуацію, більш-менш точно її оцінювати і відносно цілеспрямовано діяти
- є такою функцією людської психіки, суть якої полягає у творчому перетворенні зовнішнього економічного світу, у зв'язку з враженнями, які постійно надходять, з попереднім досвідом, у виділенні себе із зовнішнього світу і протиставленні йому як суб'єкта об'єктові
- найбільшу зацікавленість викликають суб'єктивні психологічні особливості, типові характеристики, структурні компоненти свідомості і поведінки особистості в економіці
- велике значення має також вивчення процесів формування індивідуальної економічної свідомості, способів оволодіння і засвоєння різних групових варіантів економічної свідомості.

Структурні компоненти економічної свідомості:

- 1. Економічні емоції і відчуття
- 2. Перцептивна сфера економічної поведінки
- 3. Економічні уявлення і економічне мислення.

Економічні емоції і відчуття, які можна підрозділити:

- праксичні емоції (задоволення результатами і процесом праці);
- акизитивні емоції забарвлюють процес придбання, колекціонування, заготівлі);
- гностичні емоції (пов'язані з пізнанням);
- глоричні емоції (прагнення визнання і шани);
- пугнічні емоції (бажання подолати небезпеку, відчутти азарт, ризик);
- альтруїстичні емоції — це безкорисливе бажання приносити іншим людям радість і щастя, відчуття занепокоєння і турботу про когось, співпереживання, ніжність, відданість;
- естетичні емоції обслуговують потребу в прекрасному, насолоді красою, гармонією;
- емоції гедонізму виражають потребу в тілесному і душевному комфорті;
- комунікативні емоції і відчуття — бажання спілкуватися;
- романтичні емоції— це очікування незвичайного, дива, вабляче відчуття далини, прагнення до незвіданого, таємничого.

Перцептивна сфера економічної поведінки

- дослідження сприйняття грошей,
- ставлення до речей, товарів, послуг,
- неусвідомлювана перцепція в рамках маркетингової гілки економічної психології — психологія споживача, реклами, методів продажу товарів

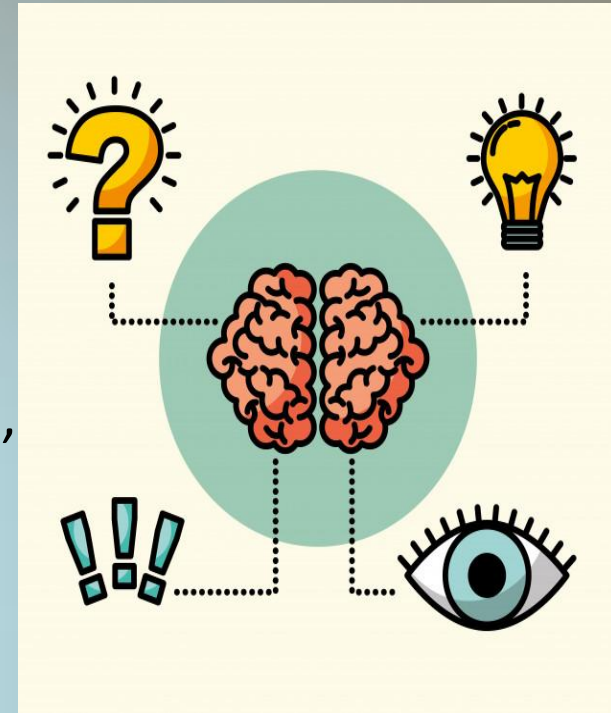

Економічні уявлення і економічне мислення

- Економічні уявлення — це уявлення про те, як функціонує економіка, як створюється суб'єктивний економічний образ: здатність людини або соціальної групи відображати, розуміти економічні явища, пізнавати їх суть, засвоювати і зіставляти економічні поняття, категорії, теорії з вимогами економічних законів, з об'єктивною реальністю і на основі цього будувати власну економічну діяльність.

2. Економічне мислення

- є одним з основних понять в економічній психології.
- Його не можна ототожнювати з «ринковим мисленням», адже в цьому випадку ігноруються, принаймні, два інші найважливіших напрямки менеджменту в економіці: традиційний, пов'язаний з боротьбою за виживання, і командний, пов'язаний з державно-адміністративним управлінням економікою.
- До цього ж висновку приходять відомий фінансовий діяч і пропагандист **Джорж Сорос**, який вважає, «що одним з найбільших недоліків системи світового капіталізму є той факт, що вона дозволила ринковому механізму і мотиву отримання прибутку проникнути у всі сфери діяльності, навіть туди, де їм по суті немає місця».

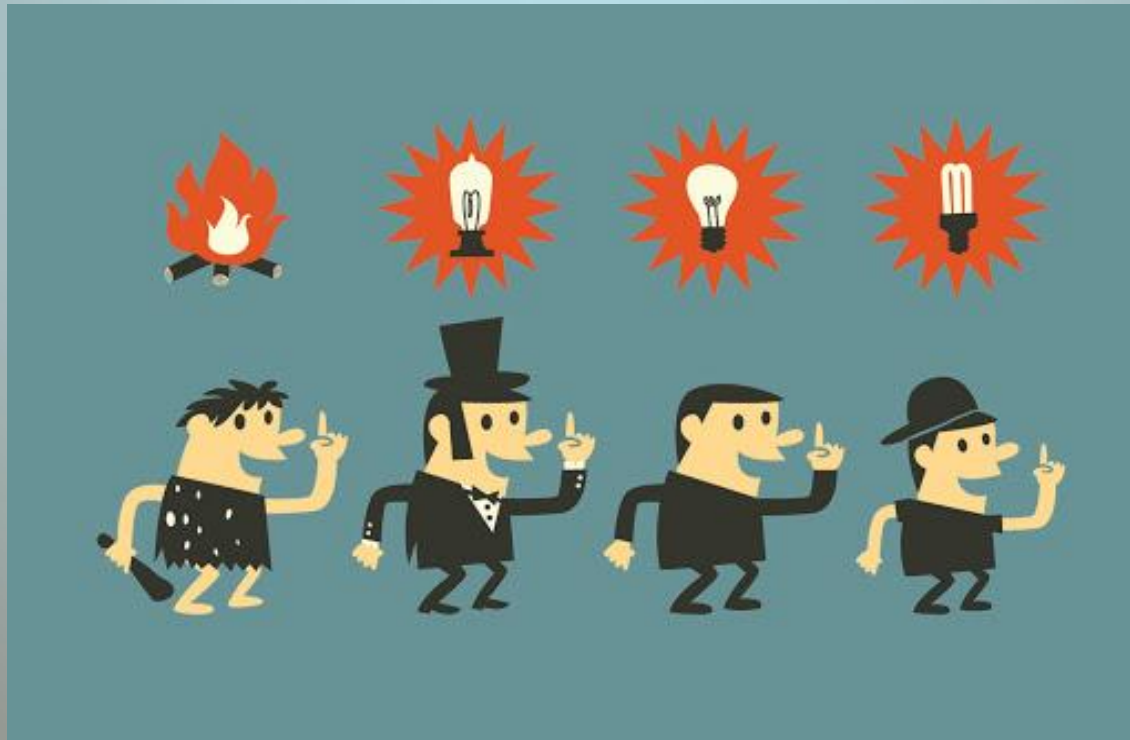
Економічне мислення

- структурний компонент мислення взагалі.
- Визначальним чинником змісту економічного мислення є характер існуючих відносин власності, місце людини в суспільному розподілі праці, рівень її освіти.
- Найважливішим елементом економічного мислення є вміння знаходити оптимальні рішення для збільшення економічної ефективності окремого підприємства, галузі народного господарства.

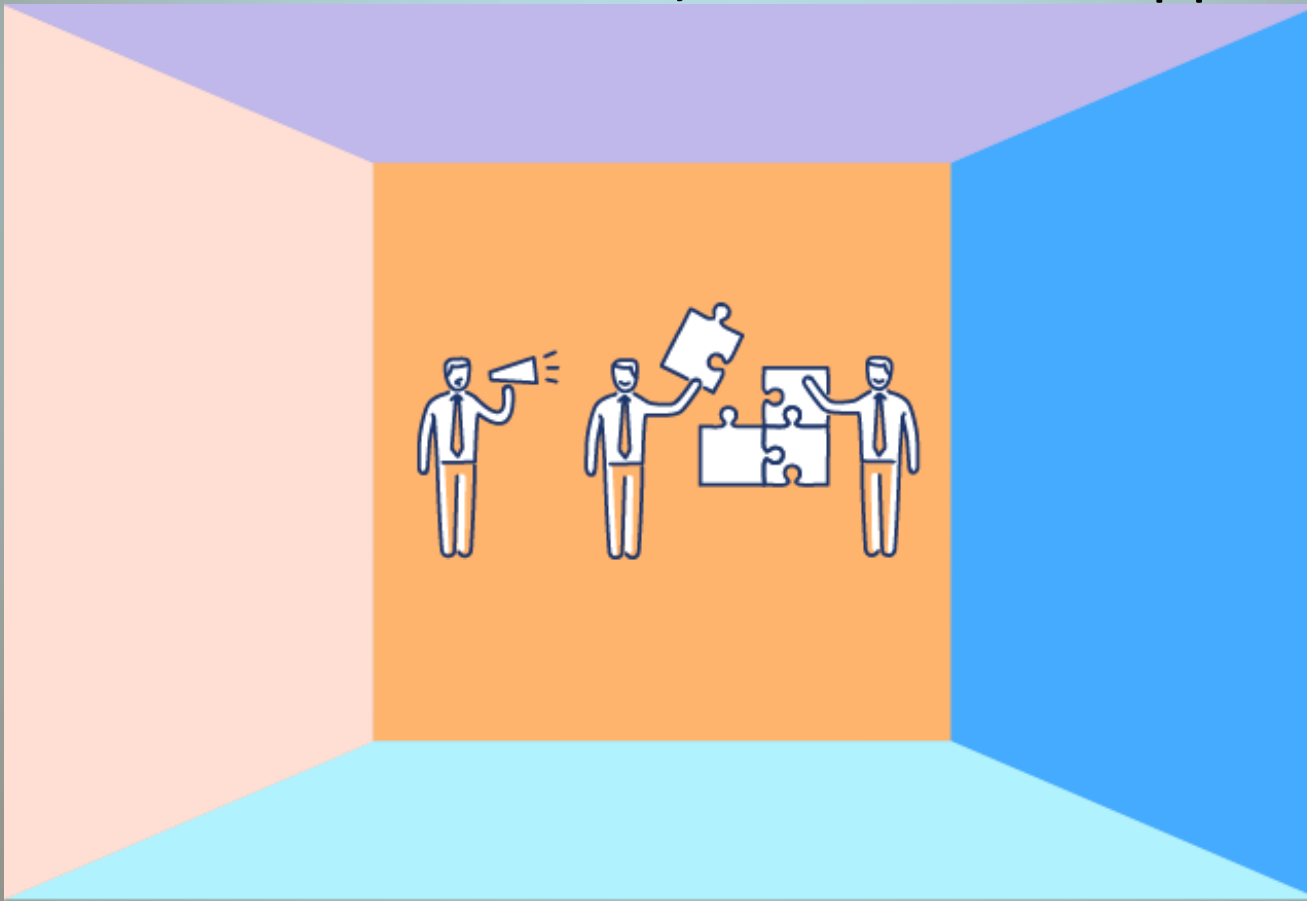
Економічне мислення буває:

- шаблонним, коли рішення ухвалюється за звичкою, на рівні здорового глузду;
- творчим, яке характеризується знаходженням нових методів рішення задач і досягнення цілей.

Вольові компоненти економічної свідомості

- економічні норми, економічний інтерес, економічний вчинок, економічна діяльність

3. Економічний інтерес

- Економічний інтерес розвивається на основі мотиву, але під регулярним впливом норм.
- Якщо розглядати власність як певну форму влади економічних благ над людиною, то економічний інтерес — це форма дії влади власника на волю суб'єкта господарювання і джерело господарської діяльності.

- Скільки суб'єктів економічних відносин, стільки й економічних інтересів.
- Найчастіше виділяють:
 - індивідуальний,
 - колективний
 - суспільний інтерес.

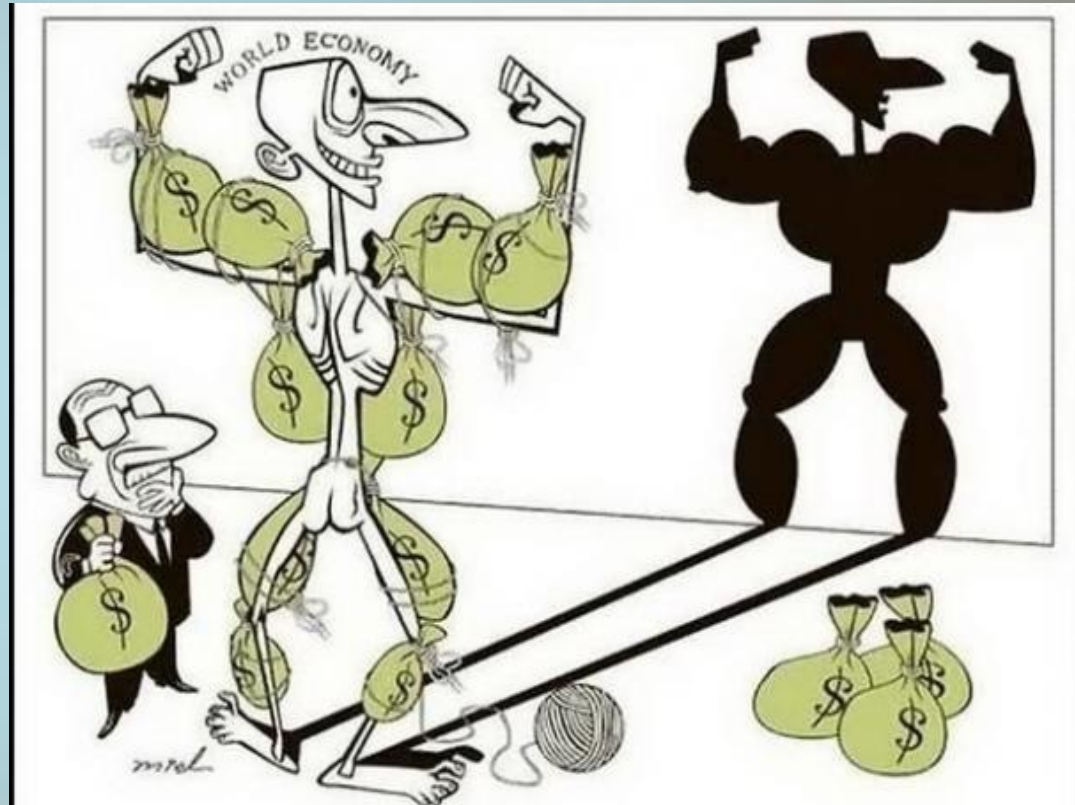

- **Індивідуальний економічний інтерес** виражає необхідність задоволення різноманітних потреб окремої людини;
- **колективний** потреб трудового колективу;
- **суспільний** — сукупних потреб суспільства.

Економічні інтереси можна класифікувати:

- За ознакою важливості:
 - головні
 - другорядні,
- За часовою ознакою:
 - поточні
 - перспективні,
- за об'єктом інтересів:
 - майнові
 - фінансові
 - інтелектуальні,
- за ступенем усвідомлення:
 - реальні
 - помилкові

Економічний вчинок

- особистісна форма економічної поведінки. Економічний вчинок включає творчий акт вибору цілей і засобів економічної поведінки

Економічна діяльність

- активна взаємодія з економічною системою, в ході якої людина виступає як суб'єкт, котрий цілеспрямовано впливає на об'єкт і таким чином задовольняє свої економічні потреби.
- Економічна діяльність є, крім того, сукупністю соціально-економічних і організаційно-виробничих зв'язків між господарюючими суб'єктами в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ, послуг і доходів.

Провідними компонентами економічної свідомості виступають:

- Уявлення людини про себе як про економічного суб'єкта (суб'єктивний економічний статус, економічна самоідентифікація, економічні запити, уявлення про можливості підвищення доходів, самооцінка ділової успішності);
- Уявлення про багатство (суб'єктивне економічне благополуччя, суб'єктивна шкала доходів);
- Ставлення до багатих і бідних людей;
- Ставлення до грошей (уявлення про функцію грошей в житті, потребу в грошах);
- Ставлення особистості до власності (ступінь бажання бути власником);
- Ставлення до конкуренції (психологічна готовність до змагання з іншими людьми);
- Соціальні установки особистості на різні форми економічної поведінки (споживацька, зощаджуюча, підприємницька, інвестиційна, благодійна);
- Орієнтація людини на економічні цінності.

Економічна свідомість функціонує в системі прямих і зворотних зв'язків з навколишньою дійсністю

- **Прямі зв'язки** забезпечують отримання адекватної економічної інформації.
- **Зворотні** дають можливість діяти, спираючись на ці дані. Відображення є основою поведінки, результати якої забезпечують подальше відображення реальності, що змінилася. Реальність, яка відображається (прямі зв'язки), забезпечує її активне перетворення (зворотні зв'язки), яке знову відображається для подальшого перетворення.

**Основні функціональні форми
актуалізованої економічної
свідомості:**

- Знання
- Оцінки
- Переконавання.

Знання

- суто когнітивний продукт економічної свідомості — засвоєна суб'єктом ззовні або самостійно вироблена економічна інформація.
- Економічні знання передбачають збереження в пам'яті засвоєного матеріалу для того, щоб застосовувати його на практиці в реальних економічних ситуаціях, а також для набуття нових економічних знань.

Економічні оцінки

- результат співвідношення поточної економічної інформації з попереднім досвідом, збагачений емоційним відношенням відповідно до значимості для суб'єкта отримуваної інформації.

Економічні переконання

- стійка, систематизована система поглядів, яка виступає як економічний світогляд суб'єкта.
- Формування таких переконань спирається на глибокі знання і оцінки економічних явищ, але вони не переходять в переконання автоматично, а виробляються на основі економічного досвіду людини в результаті економічної діяльності.